

evenwel pretendeert nieuwe onderwerpen, perspectieven of methoden te willen introduceren. Hoewel elk van de bijdragen een duidelijke tijdsafbakening hanteert, betrekken de auteurs vaak eerdere of latere perioden zodat ook de ontwikkelingen op langere termijn niet volledig achterwege blijven. Een mooie introductie dus voor wie zich in de geschiedenis van de polder wil verdiepen. Maar meer dan degelijk gelegenheidswerk hoeft men er niet in te zien.

Siger Zeischka
Vrije Universiteit Amsterdam

Klazien Brummel, *Holland danst! Danscultuur in de twintigste eeuw* (Zutphen: Walburg Pers, 2004) 159 p. ISBN 9057302640

Over het brede spectrum van de dans in Nederland en haar twintigste-eeuwse geschiedenis is betrekkelijk weinig wetenschappelijk werk gepubliceerd. Moralistisch getoonzette beschouwingen zijn er daarentegen te over, vooral waar het moderne, 'uithemse' vormen van dansvermaak betreft. De 'zinnenprikkelende' bewegingen van berenpas tot bobbelen hebben velen verontwaardigd naar de pen doen grijpen, terwijl ook ogenschijnlijk onschuldige vermaak als een klompdans sommigen cultuurkritisch commentaar ontlokte en de wereld van ballet en moderne dans bij tijd en wijle door een richtingen- en pennenstrijd verscheurd raakte. In een ruim geïllustreerd en fraai uitgegeven boek beschrijft Klazien Brummel de historie van de gevarieerde subculturen van de dans en de twist en tweedracht daarin. De tijdgebonden ideeën en cultuurkritische commentaren over dansen geven een goed inzicht in verschuivende opvattingen en houdingen in een veel breder kader.

De rijk geschakeerde danswereld biedt een goede heuristische invalshoek om de Nederlandse cultuurgeschiedenis te bestuderen en wel vanuit de drieslag elitaire, volks- en massacultuur. Het valt dan ook toe te juichen dat Brummel deze terreinen in haar boek bestrijkt. Nu is een dergelijke driedeling niet geheel onproblematisch: er bestaat een zekere mate van overlap of grensvervaging en de termen houden feitelijk een waardeoordeel in. Dit neemt echter niet weg dat de auteur de lezer, mede aan de hand van lange fragmenten uit interviews met betrokkenen, invoert in de onderscheiden werelden van populair dansvermaak, academische en moderne dans, alsook volksdans in het (recente) verleden. Bij het boek is bovendien een instructieve DVD gevoegd met de door Niek Koppen geregisseerde en door de NPS uitgezonden televisieprogramma's 'Het huwelijk tussen klassiek en modern' en 'De bevrijding van de heupen'. Deze tweedelige documentaire over honderd jaar Nederlandse danscultuur was mede de aanleiding tot de uitgave van Brummels boek. Samen vormen ze een fraai document waarin beeld, gesproken woord en geschreven tekst elkaar naadloos aanvullen.

Holland danst! leidt de lezer in drie hoofdstukken langs meningen en praktijken van hoofdrolspelers en figuranten in de drie velden van de dans. Het eerste hoofdstuk behandelt de vrijetijdscultuur en de gevaren die de zorgelijke zeloten van het nationale erfgoed erin percipieerden. Dansen die van over de grenzen aan waren komen waaien zouden de goede zeden ondermijnen en de overheid diende dan ook krachtig op te treden tegen dit 'dansgevaar'. Met het voordeel van de terugblik is het vermakelijk om te lezen dat moralisten meenden dat foxtrot, charleston en swing een ernstige bedreiging

voor de geestelijke volksgezondheid zouden vormen. Maar als we bedenken dat later rond rock 'n roll, disco en house soortgelijke ophef is ontstaan, dan is duidelijk dat er heel wat meer continuïteit in de betuttelende cultuurkritiek bestaat dan men in eerste instantie geneigd is te veronderstellen.

Het tweede hoofdstuk gaat in op de danskunst – die bij uitstek het domein van de culturele elite is gebleven, alle pogingen tot cultuurspreiding ten spijt. Nederlandse choreografen en dansers – of beter: dansgezelschappen in Nederland – hebben zich steeds tot internationale ontwikkelingen moeten verhouden en aan deze bij uitstek kosmopolitische cultuur een nationaal tintje gegeven. De traditie van academisch ballet en moderne avant-gardistische dans is echter jong en dateert van na 1945. Voordien was de acceptatie van danskunst in Nederland gering, terwijl haar latere ontwikkeling met veel gekrakeel gepaard is gegaan. De auteur geeft helder inzicht in het waarom van de opkomst en ondergang van en de conflicten tussen en binnen zulke dansformaties.

Hoofdstuk drie, ten slotte, toont hoezeer volksdans en cultuurpolitiek verweven raakten. Volksdansen werden in het Interbellum gezien als een uitstekend alternatief voor de 'geïmporteerde' – en dus geperverteerde – cultuur van de populaire vrijetijdscultuur. Dat vrijwel alle volksdansen eveneens uit het buitenland stamden deed hierbij kennelijk weinig terzake. Cultuurriders uit diverse politieke en religieuze geledingen propageerden de volksdans als een gemeenschapsbevorderend en – in veel gevallen – nationaal samenbindend middel. Zulke ideeën bleken tijdens de bezetting in een bedenkelijke richting om te buigen. Volksdansen werd 'fout' en dit imago is de latere beoefenaars blijven achtervolgen. Maar om de herkomst van volksdansen malen zij allang niet meer; zij spreken over *werelddansen* en professionele uitvoerders werken in het *Internationaal Danstheater*.

Ondanks al zijn kwaliteiten biedt Brummels boek een allesbehalve compleet overzicht van wat er op het gebied van dansonderzoek in Nederland is uitgevoerd. Dat is waarschijnlijk ook niet de ambitie van auteur en uitgever geweest, die zich overduidelijk op een zo breed mogelijk lezers- en kijkerspubliek richten. Toch is het opmerkelijk dat het historiserende werk van bijvoorbeeld Luuk Utrecht over (post)moderne dans en het Nationale Ballet en dat van Anna Aalten over de balletwereld onvermold blijven. *Holland danst!* heeft wat dit betreft weinig wetenschappelijke pretenties. Wel biedt het een geolied populariserend geschiedverhaal dat aan zijn doel – het bereiken van geïnteresseerde maar niet-gespecialiseerde lezers – ruimschoots voldoet. Mede door het *oral history*-element en de beeldregistratie kan het bovendien goed dienen als vertrekpunt voor nader historisch onderzoek.

Rob van Ginkel
Universiteit van Amsterdam

Gerard Groeneveld, *Kriegsberichter. Nederlandse SS-oorlogsverslaggevers 1941-1945* (Nijmegen: Vantilt, 2004) 424 p. ISBN 9077503099 (met CD-ROM)

Das OKW gibt bekannt.... Met deze formulering begon het nieuwsbulletin van het *Oberkommando der Wehrmacht*, dat tijdens de Tweede Wereldoorlog dagelijks publiek werd gemaakt. Dit zogenaamde *Wehrmachtbericht*, een kort en niet altijd waarheidsgetrouw overzicht van de militaire situatie, werd voorgelezen op de radio en afgedrukt door de